

Ενέργεια για τι και για ποιον;

Τάσος Κεφαλάς

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Επανέναρξη

των έργων στον άνω ρου του Αχελώου με ενεργειακό μανδύα, ερευνητικές γεωτρήσεις

για υδρογονάνθρακες στην Ήπειρο και αλλού, διασυνδέσεις νησιών του Αιγαίου και

«μικρή» ηλεκτρική διασύνδεση Κρήτης-Πελοποννήσου, ένταση της δραστηριότητας

εγκατάστασης βιομηχανικών ΑΠΕ, πώληση λιγνιτικών ή και Υ/Η μονάδων της ΔΕΗ,

σχέδιο Μυτιληναίου για τρίτη μονάδα φυσικού αερίου στην Αντίκυρα Βοιωτίας,

αγωγός ΤΑΡ, ηλεκτρική διασύνδεση και νέος αγωγός φυσικού αερίου (Μ. Ανατολή –

Κύπρος – Κρήτη – Ηπειρωτική Ελλάδα – Ευρώπη), ριζική αναδιάρθρωση του

νομοθετικού πλαισίου και της αγοράς ενέργειας. Είναι μερικές μόνο από τις

μικρές και μεγάλες ψηφίδες, που συνθέτουν το ενεργειακό τοπίο του σήμερα. Με

την κινηματική αντίδραση να μην μπορεί, συνήθως, να υπερβεί ιδιαίτερες τοπικές

– θεματικές – ιδεολογικές προσεγγίσεις ή να εγκλωβίζεται στο δίλημμα «ορυκτά

κάυσιμα ή πράσινη ανάπτυξη», η ανάπτυξη μιας γενικευμένης

συζήτησης για τα ενεργειακά είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία.

Τι

θα μπορούσε, όμως, να είναι ζητούμενο σε έναν τέτοιο δημόσιο διάλογο, που να

είναι ουσιαστικά χρήσιμο, ανεξάρτητα από την έκβαση των επιμέρους «μαχών»; Σε πρώτο επίπεδο, αναζητούμε τους λόγους που εξηγούν τις κυρίαρχες πολιτικές στον τομέα της ενέργειας και, ιδιαίτερα, τη διασύνδεσή τους με το αφήγημα της ανάπτυξης. Έμμεσα, όμως, ψηλαφούμε τους βασικούς στόχους μιας εναλλακτικής πολιτικής και προσπαθούμε να περιγράψουμε το τοπίο, μέσα από το οποίο αυτή μπορεί, από αόριστη ιδέα, να γίνει πράξη.

Β. ΠΟΙΟΣ ΣΧΕΔΙΑΖΕΙ ΤΙ; Η ΚΙΝΗΤΗΡΙΑ ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΑΛΛΑΓΩΝ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΟΥΝΤΑΙ

Είναι προφανές ότι μια τέτοια διερεύνηση δεν μπορεί να είναι ουσιαστική αν δεν συνυπολογίσει τους βασικούς παράγοντες, που καθόρισαν τις εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας στη χώρα μας, ιδιαίτερα τις δύο τελευταίες δεκαετίες των ραγδαίων αλλαγών. Οπότε, δεν είναι άσκοπο να θυμίσουμε ότι μακροχρόνιος εθνικός ενεργειακός σχεδιασμός –εγκεκριμένος σύμφωνα με τις προβλέψεις του ν. 2773/1999, άρθρο 3– δεν υπήρξε ποτέ ως σήμερα. Στη θέση του υπήρξαν επιμέρους στοχεύσεις (κυρίως, «πριμοδότησης» μιας ανεξέλεγκτης διείσδυσης των ΑΠΕ) και περιοδικές εκθέσεις περιγραφής της κατάστασης και εξέτασης σεναρίων, που ποτέ δεν πήραν τη μορφή ενός συνεκτικού και δεσμευτικού σχεδίου. Αν και δεν υπάρχουν αυταπάτες ως προς τον χαρακτήρα και την κατεύθυνση που θα είχε ένας τέτοιος εθνικός ενεργειακός σχεδιασμός, είναι σαφές ότι το πεδίο

προσφέρθηκε –σκόπιμα–

«καθαρό» για μια ανεμπόδιστη διαμόρφωση από άλλους «εξωγενείς» παράγοντες.

Οι

παράγοντες αυτοί ήταν και είναι, ουσιαστικά, δύο:

- Ο πρώτος, η **πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, με ένα πλέγμα οδηγιών και σκληρών ρυθμίσεων για τη λεγόμενη «απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας» –διανθισμένη με ορισμένα μέτρα για την «αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής»–, πολιτική που αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της θέσης της Ευρώπης και, ιδιαίτερα, των βιομηχανικών χωρών της, στο πλαίσιο του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού.
- Ο δεύτερος, **οι επιδιώξεις των οικονομικών ομίλων που δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό τομέα**, από τους οποίους δεν πρέπει να εξαιρέσουμε την –παλιότερα αμιγώς κρατική και σήμερα μερικώς ιδιωτικοποιημένη– ΔΕΗ, που διαγκωνίζονται μεταξύ τους για τη διασφάλιση πλεονεκτημάτων, τόσο στην παραγωγή, όσο και στην εμπορία ενέργειας.

Γ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Ας

επιχειρήσουμε να δούμε, μέσα από αυτό το πρίσμα, ορισμένες χαρακτηριστικές

ενεργειακές επιλογές – δραστηριότητες, χωρίς να μιλήσουμε καθόλου για τις

περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις, παρότι αποτελούν την πιο συνηθισμένη αιτία των

αντιδράσεων:

α) Τα έργα στον άνω ρου του Αχελώου, σε

συνδυασμό ή μη με το φαραωνικό σχέδιο της εκτροπής προς τον κάμπο της Θεσσαλίας, έχουν μια ενεργειακή πτυχή: την κατασκευή δύο νέων φραγμάτων – Υ/Η έργων, πρώτα στη Μεσοχώρα (160 MW) και μετά στη Συκιά (130 MW). Εδώ και 35 χρόνια, κράτος και ΔΕΗ έχουν ανάγει σε μείζον θέμα τη λειτουργία τους, παρότι και σαν εγκατεστημένη ισχύς και σαν προσδοκώμενη παραγωγή ενέργειας αντιπροσωπεύουν ποσοστό ασήμαντο για να συνδέεται με την ενεργειακή επάρκεια της χώρας. Την ίδια στιγμή, στη λεκάνη του ίδιου ποταμού, λειτουργούν επί δεκαετίες άλλα τέσσερα μεγάλα φράγματα της ΔΕΗ (σε Ταυρωπό, Κρεμαστά, Καστράκι, Στράτο) και δύο μικρότερα ιδιωτικά (ΤΕΡΝΑ, ΜΗΧΑΝΙΚΗ), ενώ πριν λίγο καιρό αδειοδοτήθηκε τεράστιο, διπλό αντλησιοταμιευτικό έργο της ΤΕΡΝΑ, ισχύος 680 MW!

Πολύ απλά: το κράτος και η ΔΕΗ εξακολουθούν να λειτουργούν με όρους της δεκαετίας του '50, όταν –με τη δικαιολογία της συγκρότησης εθνικού δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας και του εξηλεκτρισμού της περιφέρειας– θεωρήθηκε αυτονόητο η ΔΕΗ να έχει τον πρώτο και αποκλειστικό λόγο στη διαχείριση των νερών όλων των ποταμών.

β) Το σχέδιο κατασκευής μονάδων λιθάνθρακα και το πρόγραμμα «Ήλιος» προωθήθηκαν κεντρικά και προέβλεπαν: το πρώτο, τη δημιουργία –σε χώρα παραγωγό λιγνίτη– 7 μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με εισαγόμενο λιθάνθρακα, συνολικής ισχύος 4.860 MW και το

δεύτερο την κατασκευή γιγαντιαίων φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων, ισχύος 10.000 MW, σε ανεκμετάλλευτες δημόσιες και δημοτικές εκτάσεις. Και τα δύο σχέδια δεν αποσκοπούσαν, κυρίως, στην κάλυψη υφιστάμενων εθνικών ενεργειακών αναγκών, αλλά σε λογικές εξαγωγής ενέργειας και βίαιης αναδιάρθρωσης της αγοράς ενέργειας με την απόκτηση σημαντικού μεριδίου από το ιδιωτικό κεφάλαιο. Οι σχεδιασμοί αποσύρθηκαν σχετικά γρήγορα, αν και για τις μονάδες λιθάνθρακα χρειάστηκε να «βάλει το χέρι» του ένα ισχυρό πανελλαδικό κίνημα, αξιομνημόνευτο για τον χαρακτήρα του, τον προσανατολισμό, τη μαζικότητα και την αποτελεσματικότητά του.

γ) Η εισαγωγή

του φυσικού αερίου στην ηλεκτροπαραγωγή ήταν μια άλλη κεντρική επιλογή, που επιβλήθηκε βίαια και σε σύντομο χρονικό διάστημα, από μια άποψη σαν απάντηση στην αποτυχία του «λιθανθρακικού» σεναρίου και για τις ανάγκες εξισορρόπησης του δικτύου, εξαιτίας της κυμαινόμενης παραγωγής των ΑΠΕ. Το αξιοσημείωτο είναι ότι αυτό έγινε σε βάρος μιας πιο ορθολογικής και οικονομικής διαχείρισης, που θα επέβαλλε το μεγαλύτερο μέρος του εισαγόμενου φυσικού αερίου να καλύπτει άμεσα τις ενεργειακές ανάγκες –δηλαδή με πολύ λιγότερες απώλειες– και όχι έμμεσα, μέσω της ηλεκτροπαραγωγής, που καταλάωνε το 75% του συνόλου. Η άλλη αξιοσημείωτη πτυχή είναι ότι οι εγκατεστημένες μονάδες φυσικού αερίου

στηρίζονται σε μηχανισμούς επιδότησης και ενίσχυσης –της τάξης των 50.000 €/MW ετησίως–, για να παραμένουν σε καθεστώς διαθεσιμότητας ισχύος, με τον μέσο συντελεστή χρησιμοποίησής τους, το 2017, να είναι μόλις 37%.

Παρ’

όλα αυτά, οικονομικοί παράγοντες και μέσα εκθειάζουν την πολύ πρόσφατη επιλογή του ομίλου Μυτιληναίου να κατασκευάσει και τρίτη μονάδα φυσικού αερίου, στην Αντίκυρα, ισχύος 650 MW. Επιλογή που εναρμονίζεται με την επιδίωξη του ομίλου να αμφισβητήσει τη δεσπόζουσα θέση της ΔΕΗ και να εξαπλωθεί, μέσω του εμπορικού του βραχίονα Protergia, στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Πρόκειται για τον όμιλο που διαθέτει άλλες δύο μονάδες φυσικού αερίου στα διυλιστήρια των Αγίων Θεοδώρων (ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ), που δραστηριοποιείται στην εισαγωγή και εμπορία φυσικού αερίου και που επέλεξε να προμηθεύεται φτηνά ρεύμα από τη ΔΕΗ για το εργοστάσιο αλουμίνας στην Αντίκυρα, ενώ στην ίδια εγκατάσταση διέθετε την πρώτη δική του μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας –ως αυτοπαραγωγός–, που στη συνέχεια πέτυχε να αποχαρακτηριστεί και να ενταχθεί στο προνομιακό καθεστώς των ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (συμπαραγωγή ηλεκτρισμού-θερμότητας υψηλής απόδοσης).

δ) Η ανάπτυξη αιολικών εγκαταστάσεων,

βιομηχανικού τύπου ή ΒΑΠΕ, όπως συνηθίσαμε να τις αποκαλούμε, σε όλες τις βουνοκορφές είναι κλασικό παράδειγμα ανεξέλεγκτης και «από τα πάνω» υλοποίησης ενεργειακής δραστηριότητας, ισχυρά

επιδοτούμενης και προστατευόμενης, η οποία εξακολουθεί να μην μπορεί να αποδείξει τη χρησιμότητά της, χωρίς την υποστήριξη νέων βλαπτικών παρεμβάσεων, όπως τα υβριδικά και αντλησιοταμιευτικά έργα, σαν αυτό που προαναφέρθηκε. Πολύ πρόσφατα, θεσμοθετήθηκε η «δημοπράτηση» έργων ΑΠΕ, διαδικασία που έχει να κάνει, όμως, με την προτεραιότητα υλοποίησης των έργων και όχι με τον χαρακτήρα, το μέγεθος και τη χωροθέτησή τους.

ε) Η υπογραφή συμβάσεων για την έρευνα και την εξόρυξη υδρογονανθράκων είναι το πιο πρόσφατο ενεργειακό αφήγημα, με το οποίο επιχειρείται η εξοικείωση με ένα παραγωγικό μοντέλο, του οποίου τα όρια και οι συνέπειες έχουν δοκιμαστεί, ιδιαίτερα όταν επιχειρήθηκε να υλοποιηθεί σε χώρες οικονομικά αδύναμες, χωρίς εναλλακτικές λύσεις και σε συνθήκες ανύπαρκτης παραγωγικής αυτάρκειας. Όσοι «ποντάρουν» στα πιθανά οικονομικά οφέλη, αγνοούν, προφανώς, τον ευμετάβλητο χαρακτήρα τους και την άνιση κατανομή τους, παρά τα περί του αντιθέτου υποστηριζόμενα (π.χ. ότι θα ενισχύουν το εθνικό συνταξιοδοτικό σύστημα). Κι ως μην μας διαφεύγει και τούτο: ο μοναδικός εγχώριος πετρελαϊκός όμιλος με περιορισμένη συμμετοχή του δημοσίου (ΕΛ.ΠΕ.), αναζητεί αγοραστές αυτού του ποσοστού, αφού πρώτα λειτούργησε σαν όχημα εξυπηρέτησης των συμφερόντων του ομίλου Λάτση, με την περίφημη συγχώνευση του 1998.

Δ. ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΣΕ ΝΕΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Οι

παραπάνω επιλογές, όπως και πολλές άλλες, δεν αποτελούν παρά τα μέρη ενός μεγάλου παζλ, που έχει στο επίκεντρο την παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, επιλογές που υλοποιούνται μέσα σε ένα περιβάλλον που έχει θεοποιήσει την ανάπτυξη, την αύξηση του ΑΕΠ, τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών κ.λπ. και για να υπηρετήσει αυτές τις έννοιες. Την ίδια στιγμή, αυτό που προτείνεται σαν αντίδοτο, από κάποιες πλευρές, είναι η «πράσινη» ή «βιώσιμη» ή «αειφόρος» ανάπτυξη. Αυτόματα, δημιουργείται η ανάγκη να περάσουμε από το μερικό στο γενικό και να δούμε την αλληλεξάρτηση των επιμέρους ενεργειακών «επεισοδίων».

Ο

σκοπός είναι διπλός: αφενός, να εξηγηθούν πιο σφαιρικά αυτά που συμβαίνουν γύρω μας και, αφετέρου, να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την αντιμετώπισή τους. Το γεγονός ότι τα διάφορα «περιστατικά» δεν εκδηλώνονται συνεχώς στον ίδιο χώρο και ότι ένα νέο ανθρώπινο δυναμικό δραστηριοποιείται, εξηγεί το γιατί αυτός ο διάλογος αναζωπυρώνεται, κατά διαστήματα, αυτή τη φορά σε νέες, πολύ πιο δυσμενείς συνθήκες.

Γράφοντας

αυτές τις γραμμές, η μνήμη με οδηγεί 10-12 χρόνια πίσω, στο μέσο της περασμένης δεκαετίας, όταν και τότε είχαν ανοίξει πολλά «μέτωπα» στον τομέα της ενέργειας,

ανάμεσά τους και αυτό του λιθάνθρακα. Τότε οι «Πολίτες κατά του λιθάνθρακα»

είχαν στην προμετωπίδα της καμπάνιας τους το ερώτημα «**Ενέργεια για τι και για ποιον;**». Τώρα, συνειδητοποιώ ότι πρέπει να ήταν από τις λίγες καμπάνιες που δεν είχαν συνδέσει τα αιτήματά τους με ένα «ανάθεμα» ή με ένα «ζήτω», αλλά με ένα ερώτημα.

Τι σχέση, όμως, έχει το τότε με το σήμερα; Μπορούν προβληματισμοί του τότε να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση πραγματικών αναγκών του σήμερα ή πρόκειται, απλά, για μια νοσταλγική επιστροφή σε έναν νικηφόρο αγώνα του παρελθόντος; Για να απαντήσουμε σε αυτό θα μας βοηθούσε να δούμε, σε αδρές γραμμές, το τι συνέβαινε τότε και τι συμβαίνει σήμερα.

Το ενεργειακό τοπίο την περασμένη δεκαετία

Την περίοδο αυτή, κυριάρχησαν τα θέματα του λιθάνθρακα, της αδειοδότησης μεγάλου αριθμού ιδιωτικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής με φυσικό αέριο, η επέλαση των αιολικών στον ηπειρωτικό και νησιωτικό χώρο, η προώθηση μεγάλων και μικρών Υ/Η έργων και η ηλεκτρική διασύνδεση των νησιών. Εξωτερικά αντιφατικές επιλογές, καθόλα εξηγήσιμες όμως, κάτω από το πρίσμα που περιγράψαμε στην αρχή.

Όλες οι παραπάνω επιλογές ήταν στενά δεμένες με τον στόχο της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, με την ορμητική είσοδο ιδιωτών, με την ανάπτυξη διακρατικών

υποδομών, κυρίως δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, αλλά και έργων όπως το περίφημο πρόγραμμα «Ήλιος».

Ακολούθησε

η περίοδος της οικονομικής κρίσης και της επιτήρησης. Τα πρώτα χρόνια αυτής της περιόδου, μέσα σε περιβάλλον αβεβαιότητας και περιορισμένης οικονομικής ρευστότητας, σημειώθηκε κάποια κάμψη στις επενδύσεις σε ΑΠΕ και κάποια καθυστέρηση σε κρατικές υποδομές. Από την άλλη πλευρά, όμως, ολοκληρώθηκαν τα βασικά έργα φυσικού αερίου και προχώρησε η ενοποίηση ευρωπαϊκής – εθνικής νομοθεσίας, παράλληλα με την ωρίμανση ενός άτυπου σχεδιασμού.

Το ενεργειακό τοπίο σήμερα

Σήμερα,

συνεχίζονται οι αλλαγές και οι ανακατατάξεις, σε όλο το φάσμα, οι οποίες υπαγορεύονται:

- Από την ανάγκη διασφάλισης της πρόσβασης στους ενεργειακούς πόρους.
- Από την επιδίωξη μεγαλύτερου ελέγχου της αγοράς από τους πιο ισχυρούς «παίκτες».
- Από την πρόθεση να φανεί ότι αντιμετωπίζεται σοβαρά η κλιματική αλλαγή.

Αυτό,

όμως, που –κατά βάθος– υπηρετούν, είναι:

- Την απρόσκοπτη λειτουργία του συστήματος.
- Τη χρήση της ενέργειας σαν προϊόν μιας αυτόνομης αγοράς που πρέπει

διαρκώς να αναπτύσσεται,
και όχι σαν μέσο κάλυψης υπαρκτών αναγκών στην παραγωγή,
στις μεταφορές και
στην καθημερινή μας ζωή.

- Μια μερική
προσαρμογή των ακραίων αναπτυξιακών πολιτικών στην πιο
ήπια εκδοχή της
–υποτίθεται– βιώσιμης ανάπτυξης.

Αποτιμώντας

τα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών, σε ό,τι αφορά τη
συντριπτική πλειοψηφία
της κοινωνίας, δεν μπορεί παρά να τα βρούμε εξαιρετικά
πενιχρά, αφού:

- Οι περιορισμοί
στη χρήση άνθρακα είναι μικροί.
- Έχουμε τεράστια
διείσδυση του φυσικού αερίου (νέοι αγωγοί, σταθμοί LNG
και LPG, επενδύσεις στο
σχιστολιθικό αέριο κ.λπ.).
- Η βιομηχανία
των πυρηνικών παραμένει στο απυρόβλητο, σε κραυγαλέα
αντίθεση με τα
αντιπυρηνικά κινήματα περασμένων δεκαετιών.
- Η βιομηχανία
των ΑΠΕ αναπτύσσεται μόνο χάρη στη νομική και οικονομική
πριμοδότησή της.

Αποτέλεσμα

όλων αυτών είναι η παγίωση ενός καθεστώτος εξάρτησης, στο
οποίο τη σφραγίδα
βάζουν οι διακρατικές υποδομές –κυρίως, αγωγοί φυσικού αερίου
και δίκτυα
μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας– και, στο επίπεδο της ΕΕ, το
«σκληρό» νομοθετικό
πλαίσιο. Καθώς η ενέργεια είναι μια κρίσιμη παράμετρος για τη
λειτουργία των

οικονομιών, η εξάρτηση δεν παραμένει στο επίπεδο αυτό, αλλά επεκτείνεται στη σφαίρα της πολιτικής, της στρατιωτικής ισχύος κ.λπ.

Κατά

συνέπεια, **οι αλλαγές –ακόμη και σε ζητήματα περιφερειακών ενεργειακών πολιτικών– είναι ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα, σε σημείο τέτοιο, ώστε να είναι αδύνατο να σκεφτούμε ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν, χωρίς να διαταραχθεί το συνολικό status quo.** Και κάπου εδώ, τελειώνουμε με τις διαπιστώσεις...

Ε. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΙΕΞΟΔΟ

Αναζητώντας

διέξοδο, δεν μπορεί παρά να σκεφτούμε τις αιτίες της δημιουργίας όλου αυτού, που θα μπορούσαμε να τις κωδικοποιήσουμε ως εξής:

- Αδιαμφοβήτητα το κυρίαρχο αναπτυξιακό μοντέλο.
- Η πολιτική και οικονομική κυριαρχία των ωφελουμένων από αυτό το μοντέλο.
- Η μορφή της πολιτικής και κοινωνικής συγκρότησης, που λειτουργεί σε όφελος του κεφαλαίου, δημιουργεί συνθήκες νέας φτώχειας, περιθωριοποιεί μεγάλα τμήματα της κοινωνίας, συμπιέζει δημοκρατικές και κοινωνικές κατακτήσεις προηγούμενων περιόδων.

Μιλώντας

πάντα για τα προβλήματα του ενεργειακού τομέα και όχι εφ' όλης της ύλης, θα πρέπει να πούμε ότι έχουν μια μακριά ιστορία. Ενώ και η

ιστορία των κοινωνικών και πολιτικών αγώνων, από τον περασμένο αιώνα μέχρι σήμερα, έχει να επιδείξει πολλά και σοβαρά εγχειρήματα υπέρβασης προβλημάτων αντίστοιχων αυτών που μας απασχολούν και σήμερα, κάποια εκ των οποίων (εγχειρημάτων) ευαγγελίστηκαν την πλήρη κοινωνική και οικονομική απελευθέρωση. Η αποτίμηση του χαρακτήρα και των αποτελεσμάτων αυτών των εγχειρημάτων είναι επιβεβλημένη και, ήδη, γίνεται, ιδιαίτερα μετά την πλήρη κατάρρευση του μοντέλου-καθεστώτος, που προέκυψε σαν προϊόν της Οκτωβριανής επανάστασης και την πολιτική-ιδεολογική ηγεμονία του νεοφιλελευθερισμού.

Εκείνο

που τείνει να αποδειχθεί προβληματικό, σε βάθος χρόνου, δεν είναι το ότι σήμερα δεν υπάρχουν έτοιμες νέες απαντήσεις, σε όλες τις ερωτήσεις. Είναι το ότι, σε πολλές περιπτώσεις, μένει έξω από τη **συζήτηση η κριτική στη λογική της ανάπτυξης, λογική που χαρακτηρίζει τόσο τον καπιταλισμό, όσο και τις κοινωνίες που επιδίωξαν να τον «διορθώσουν» ή να τον υπερβούν.** Και αυτό το επιβεβαιώνουν οι πολιτικές και τα πεπραγμένα των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού», αλλά και χωρών με εθνικο-ανεξαρτησιακά χαρακτηριστικά και φιλολαϊκό προσανατολισμό.

Ένα

πολιτικο-κοινωνικό ρεύμα αντιτάσσει αυτό που περιγράφεται ως «πράσινη» ή «βιώσιμη» ή «αιιφόρα» ανάπτυξη. Στην ουσία, αυτό που σημαδεύει αυτήν την αντίληψη είναι η αναζήτηση του βέλτιστου σημείου, μέχρι το οποίο η καταστροφή

είναι επιτρεπτή.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι υπάρχει μια γενικευμένη αντίδραση σε όλες τις ενεργειακές δραστηριότητες, γεγονός που –εκτός των άλλων– δημιουργεί ενοχές στα κινήματα και, πολλές φορές, τα ωθεί σε επιλεκτική στάση, που τα κάνει ευάλωτα στην κριτική των αντιπάλων τους.

Συμπερασματικά,

αυτό που προκύπτει σαν σημαντική προϋπόθεση ενός συνολικού αντίλογου των

δυνάμεων των κινήματων και της πολιτικής αμφισβήτησης, είναι η **καθολική απόρριψη της έννοιας της ανάπτυξης**

και η μετάβαση, όχι στον πρωτογονισμό –όπως μας προσάπτουν–, αλλά σε

κοινωνικούς σχηματισμούς που δεν θα χαρακτηρίζονται από την εκμετάλλευση

ανθρώπου σε άνθρωπο, ούτε και από την εξουσιαστική σχέση του ανθρώπου πάνω στη

φύση. Το πώς θα φτάσουμε ως εκεί, δεν το ξέρω. Όσο δυσκολεύομαι, όμως, να

φανταστώ ότι αυτό θα είναι προϊόν μιας σειράς μικρών «λιποταξιών» από την

αναπτυξιακή κούρσα, άλλο τόσο είμαι βέβαιος ότι δεν μπορεί να είναι προϊόν μιας

προκαθορισμένης επαναστατικής διαδικασίας.

ΣΤ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ: ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΜΕ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΛΟΓΟ

Όσο

πιο σύνθετα είναι τα προβλήματα, τόσο πιο σύνθετη γίνεται και η προσπάθεια

εκφοράς ουσιαστικού λόγου από τα κινήματα. Ο τομέας της ενέργειας είναι τομέας

σύνθετος, οπότε δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι στο πεδίο αυτό δοκιμάζεται σκληρά

και η συνθετική ικανότητα των κινημάτων.

Την

τελευταία δεκαετία, περίοδο για την οποία έχω προσωπική αντίληψη, υπήρξαν

αρκετές απόπειρες διατύπωσης ενός ενιαίου λόγου για τα ζητήματα της ενέργειας.

Φοβάμαι ότι οι πιο παλιές από αυτές* υπήρξαν πιο ουσιαστικές από κάποιες

πρόσφατες, παρότι ο γενικευμένος κινηματικός προβληματισμός έκανε τα πρώτα του

βήματα. Και τότε και τώρα, όμως, απείχαμε και απέχουμε πάρα πολύ από το σημείο

του να μπορούμε να διατυπώσουμε έναν συνολικό, συνεκτικό αντίλογο.

Δεν

είναι μυστικό ότι σε πολλές περιπτώσεις κυριαρχεί ο τακτικισμός και ένας στενός

ωφελιμισμός. Στο όνομα των συνθέσεων και της ευρύτητας των συμμαχιών,

«κουκουλώνονται» ουσιαστικές αντιθέσεις, όμως η ενότητα που επιτυγχάνεται είναι

επιφανειακή και ανίσχυρη. Το βλέπουμε στην επιχειρηματολογία κατά των ΒΑΠΕ, το

βλέπουμε και στην επιχειρηματολογία κατά των εξορύξεων υδρογονανθράκων. Όπως το

έχουμε δει και σε άλλους τομείς, όπως η διαχείριση του νερού ή η διαχείριση των

αποβλήτων.

Ας

μη φοβηθούμε, λοιπόν, τον ανοιχτό διάλογο και ας τολμήσουμε να αμφισβητήσουμε

και τις καθιερωμένες πρακτικές και τον συνήθη λόγο των κινημάτων. Για το καλό

μας...

* Παρέμβαση 26 φορέων και κινήσεων πολιτών για τα ζητήματα της ενέργειας (21/4/2009), Παρέμβαση 31 φορέων και κινήσεων πολιτών στο σχέδιο νόμου για τις ΑΠΕ (Μάιος 2010)

(Το κείμενο αυτό βασίστηκε σε παρέμβαση, που έγινε στα Γιάννενα, στις 10/2/2018, στον Ε.Κ.Χ. Αλιμούρα, σε εκδήλωση της Χειρονομίας-Αντιεξουσιαστικής Κίνησης)

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο τεύχος της Βαβυλωνίας #20